

MA'LUMOTLARNI KIRITISH UCHUN SHAKILLAR YARATISH. MASTER YORDAMIDA SHAKIL YARATISH

Tojimamatov I.N¹., Ergasheva M.N².

¹FarDU katta o'qituvchisi, israiltojimatov@gmail.com

²FarDU talabasi, mahilyoyoqubova27@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ma'lumotlar bazalarida ma'lumotlarni kiritish jarayonini avtomatlashtirish va soddalashtirishda shakllarning o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, MS Access muhitida "Master" (Form Wizard) yordamida shakl yaratish texnologiyasi, uning texnik imkoniyatlari, afzalliklari va cheklovlari keng yoritiladi.

Kalit so'zlar: Ma'lumotlar bazasi, shakl (form), Form Wizard, Master, MS Access, foydalanuvchi interfeysi, avtomatlashtirish.

KIRISH. Axborot texnologiyalari rivojlanishi bilan birga ma'lumotlar hajmi ortib bormoqda. Ushbu ma'lumotlarni samarali boshqarish ma'lumotlar bazalari orqali amalga oshiriladi. Biroq ma'lumotlar bazasi bilan ishlashda foydalanuvchi uchun qulay interfeys bo'lmasa, jarayon murakkablashadi. Shu sababli ma'lumotlarni kiritish uchun shakllar yaratish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Shakllar yordamida foydalanuvchi ma'lumotlarni tez, aniq va xatosiz kiritish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Shakllar foydalanuvchi va jadval o'rtasida vositachi vazifasini bajaradi. To'g'ridan-to'g'ri jadval bilan ishlash texnik bilimlarni talab qilsa, shakllar bu jarayonni soddalashtiradi. Natijada foydalanuvchi faqat zarur maydonlar bilan ishlaydi.

Shakllar ma'lumotlarni kiritish va yangilash, mavjud ma'lumotlarni ko'rish, noto'g'ri ma'lumot kiritilishining oldini olish, ma'lumotlar bilan ishlashni tezlashtirish kabi funksiyalarga ega.

Shakllar turli boshqaruv elementlaridan tashkil topadi. Har bir element ma'lum vazifani bajaradi:

Text Box — matnli va raqamli ma'lumotlarni kiritish uchun;
Label — maydonlar mazmunini tushuntirish uchun;
Combo Box — cheklangan variantlardan tanlash uchun;
Button — buyruqlarni bajarish (saqlash, yopish);
Check Box — mantiqiy tanlovlar uchun.

Mazkur elementlarning to'g'ri joylashtirilishi shaklning ergonomikligini ta'minlaydi.

Shakllarning turlari va ularning qo‘llanilishi. MS Access dasturida shakllar bir necha ko‘rinishda yaratiladi:

Single Form — bitta yozuv bilan ishlash uchun;
Multiple Items — bir nechta yozuvni ko‘rsatish uchun;
Datasheet Form — jadval ko‘rinishida ishlash uchun;
Main Form va Subform — murakkab va bog‘langan ma’lumotlar uchun.

Har bir shakl turi muayyan vazifani bajarishga mo‘ljallangan.

“Master” (Form Wizard) tushunchasi

Form Wizard — bu shakl yaratish jarayonini avtomatlashtiruvchi vosita bo‘lib, foydalanuvchidan chuqur texnik bilim talab qilmaydi. U tayyor andozalar asosida shakl yaratadi va ma’lumotlar bazasidagi jadvallar bilan avtomatik bog‘lanishni amalga oshiradi.

“Master” yordamida shakl yaratish bosqichlari. Form Wizard yordamida shakl yaratish jarayoni bir necha ketma-ket bosqichlardan iborat:

1. ma’lumotlar bazasini ochish;
2. “Create” menyusidan “Form Wizard” ni tanlash;
3. jadval yoki so‘rovni belgilash;
4. shaklda aks etadigan maydonlarni tanlash;
5. shakl dizaynini aniqlash;
6. shaklni saqlash va ishga tushirish.

Ushbu bosqichlar shakl yaratishni tez va samarali qiladi.

Form Wizard’dan foydalanishning afzalliklari. Form Wizard yordamida yaratilgan shakllar quyidagi afzalliklarga ega:

- a) vaqtni tejaydi;
- b) boshlovchilar uchun qulay;
- c) avtomatik bog‘lanish mavjud;
- d) standart talablarga javob beradi.

Shu bilan birga, ushbu usul ayrim kamchiliklarga ham ega:

- a) dizayn imkoniyatlari cheklangan;

- b) murakkab mantiqiy jarayonlarni amalga oshirish qiyin;
- c) maxsus funksiyalar qo‘shish cheklangan.

Amaliy ahamiyati

Shakllar va Form Wizard texnologiyasi ta’lim, tibbiyot, savdo, kutubxona va boshqa sohalarda keng qo‘llaniladi. Ayniqsa, kichik axborot tizimlarini yaratishda bu vosita samarali hisoblanadi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, ma’lumotlarni kiritish uchun shakllar yaratish ma’lumotlar bazalarini boshqarishda muhim ahamiyatga ega. “Master” (Form Wizard) esa shakllarni avtomatik va qulay tarzda yaratish imkonini beradi. Ushbu texnologiyani o‘rganish va amaliyotda qo‘llash ma’lumotlar bilan ishlash samaradorligini oshiradi. Ma’lumotlarni kiritish uchun shakllar axborot tizimlarining ajralmas qismi hisoblanadi. Master yordamida shakl yaratish esa foydalanuvchiga murakkab texnik bilimlarsiz tez va sifatli natijaga erishish imkonini beradi. Ayniqsa, kadrlar bo‘limi kabi ma’lumotlar ko‘p bo‘lgan sohalarda bu usul juda samaralidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Microsoft Corporation. Microsoft Access 2016 Step by Step. — Microsoft Press, 2016.
2. John Viescas, Joan Lambert. Microsoft Access 2019 Inside Out. — Microsoft Press, 2019.
3. Gary B. Shelly, Thomas J. Cashman. Microsoft Access Comprehensive. — Cengage Learning, 2017.
4. Gary B. Shelly, Thomas J. Cashman. Microsoft Access Comprehensive. — Cengage Learning, 2017.
5. . Opper, A. Databases: A Beginner’s Guide. — McGraw-Hill Education, 2015.
6. Qodirov B., To‘xtayev A. Ma’lumotlar bazasi va axborot tizimlari. — Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
7. Sayidov S. Axborot texnologiyalari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
8. Microsoft rasmiy hujjatlari. MS Access Forms and Form Wizard Documentation.